

КВАРТАЛЕН е-БИЛТЕН

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

ISSN 2671-3772

Македонска банкарска
асоцијација

е асоцијативна членка на
Европската банкарска
федерација

Содржина:

- **ВОВЕД**

- **д-р Маја Стевкова Штеријева,**
претседател на МБА

- **ЗБОР ИМА**

- **Елизабета Недановска,**
директор на Дирекцијата за
заштита на потрошувачите и
финансиска едукација, НБРСМ

- **ВО ФОКУС**

- **Игор Кузевски,**
Комисија за заштита на лични
податоци
- **Владимир Ѓуровски,**
Комисија за ЕСГ
- **Киро Чадиковски,**
Комисија за платежни картички
и дигитално банкарство

ВОВЕД

Д-Р МАЈА СТЕВКОВА ШТЕРИЈЕВА,
ПРЕТСЕДАТЕЛ НА МАКЕДОНСКАТА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА

Оставаме зад нас уште една година исполнета со неизвесност, година во која беше забележано закрепнување на светската економија по периодот на глобалната инфлација, година во која започна намалување на каматните стапки.

Во изминатиот период банкарскиот систем остана стабилен и отпорен на многубројни шокови, со многу добри перформанси во поглед на најзначајните параметри, солвентност, ликвидност, квалитет на кредитното портфолио. Резултатите за работењето на банките котирали на Македонската берза, објавени во третиот квартал, ветуваат висока профитабилност, која ќе може да биде искористена како за исполнување на очекувањата на акционерите во банките така и за докапитализација на банките преку зголемување на резервите.

Ако се земе предвид продолжувањето на трендот на зголемување на регулаторните барања за капиталните заштитни слоеви, профитабилноста на банките е вистински одговор за истовремено

КВАРТАЛЕН
е-БИЛТЕН

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

ISSN 2671-3772

Македонска банкарска
асоцијацијае асоцијативна членка на
Европската банкарска
федерација

Содржина:

- СОРАБОТКА СО

- Програма за развој на Обединетите нации (УНДП)
- Гордана Поповиќ Фридман, проектна менаџерка

- РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

- ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ

- КОРИСНИ ЛИНКОВИ

ВОВЕД

постигнување на двете цели - задржување на интересот на инвеститорите и самоодржливост во процесот на капитализација. Добрата капитализација во изминатиот турбулентен период на пандемија, повеќекратни шокови од различна природа, како и големата геополитичка неизвесност, се покажа како столб на стабилноста на банкарските системи, а со тоа и на преостанатите сектори во националните економии.

Пред нас е нова година во која нè очекуваат нови предизвици во дигитализацијата, зелените финансии, финансиската едукација, заштитата на потрошувачите, како и промени и новини во други банкарски активности. Сè претходно наброено ќе се одвива во опкружување во кое ќе се пласираат новите поволни кредити обезбедени од Владата, со претстојни локални избори во нашата земја, низа турбуленции во областите на воени жаришта или конфликтни зони во светот, како и во очекување на новите политики кои ги најавува староновиот американски претседател Трамп, чии импликации врз Европа и светот секако ќе имаат големо влијание и врз економските текови во нашата земја.

Македонската банкарска асоцијација ќе продолжи да ја игра својата клучна улога како обединет глас на банкарскиот сектор, насочен кон заштита и промовирање на заедничките интереси на членките и подобрување на финансискиот систем. Со заеднички напори, како индустрија, успеваме да придонесеме за стабилноста на банкарскиот сектор и економијата во целина, но и да одговориме на новите предизвици со визија за иднината.

Во пресрет на Новата година, им посакувам на сите членки и соработници среќна, успешна и просперитетна 2025 година! Нека биде година на нови можности, развој и финансиска стабилност.

Заедно да градиме поодржлив и просперитетен банкарски систем за сите! ■

Со почит,
д-р Маја Стевкова Штеријева
претседател на Македонската банкарска асоцијација

ЕЛИЗАБЕТА НЕДАНОВСКА,

ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЈАТА ЗА ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ
И ФИНАНСИСКА ЕДУКАЦИЈА, НБРСМ

Финансиска инклузија: Поддршка за сите граѓани

Што обезбедува финансиската инклузија

Финансиската инклузија е основа за обезбедување можности за еднаков пристап кон финансиските услуги и градење посилни економии и поправедни општества. Инклузијата во финансискиот систем подразбира целосна достапност и користење финансиски услуги од страна на сите категории граѓани, без оглед на родов идентитет, место на раѓање, семејно потекло, расен идентитет, возраст, способност или други околности, над кои тие немаат контрола. Финансиската инклузија е процес за кој е потребна посветеност на сите вклучени страни, особено при надминување на бариерите што ги спречуваат поединците активно да учествуваат во финансискиот систем.

Притоа, инклузивна економија обезбедува високо учество на граѓаните во користењето на банкарските услуги, сметки, дигитални плаќања, кредити, штедење, инвестиции. Подобриот пристап до финансиите едновременно значи економски раст и одржлив економски развој. Обезбедувањето поголема пристапност до финансиските услуги не е само прашање на хуманост и инклузивност, туку и на економска логика. Покрај економските придобивки, финансиската инклузија игра важна улога и во намалувањето на сиромаштијата и социјалната нееднаквост.

Состојбата во Северна Македонија

Според податоците од базата на податоци Global Findex 2021 на Светската банка, финансиската инклузија во нашата држава покажува одреден напредок во споредба со претходните години. Податоците покажуваат дека во 2021 година 85,29% од населението на возраст од 15 години и постаро поседува сметка во финансиска институција, што е за 8,7 п.п. повеќе во споредба со 2017 година, кога изнесувало 76,57%. Понатаму, 65,78% од возрасните лица извршиле или примиле дигитални плаќања во истата година, што е зголемување од околу 15 п.п. во споредба со 2017 година.¹

Овие податоци укажуваат на позитивен тренд во финансиската инклузија во Северна Македонија, со зголемување на пристапот и користењето на финансиските услуги меѓу населението. Сепак, постојат области каде што е потребно дополнително внимание, особено во однос на дигиталните плаќања и намалувањето на разликите меѓу различните демографски групи. Луѓето со ниски приходи, жените, младите, лицата со попреченост и оние што живеат во рурални и оддалечени области се меѓу најранливите групи кои често се исклучени од формалниот финансиски систем. Потребно е зајакнување на инклузијата, која овозможува овие групи да имаат поголеми можности за самостојност и подобар квалитет на живот.

Ова се должи на повеќе фактори, како што се недоволна инфраструктура, односно недостиг на банки, банкомати и други финансиски институции во руралните и оддалечените региони. Понатаму, недоволна финансиска писменост, односно немање основни познавања за финансиските услуги и нивната корист, особено кај младите лица. Предизвик за финансиската инклузија се и културните и социјални бариери кај жените и маргинализираните групи кои честопати се соочуваат со дискриминација и ограничен пристап до финансиски ресурси. Меѓу нив е и недоволната пристапност на финансиските услуги за лица со попреченост.

Народната банка со поддршка за поголема финансиска инклузија

Остварувајќи ја заложбата за заштита на потрошувачите корисници на финансиски услуги, Народната банка во изминатите неколку години ги насочи своите активности

¹ Global FINDEX Database 2021, link: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex/interactive-executive-summary-visualization> and link: <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex>

и кон финансиска инклузија на ранливите категории лица, кои треба да имаат еднакви можности и права како сите други потрошувачи. Целта е да се даде поддршка кон зголемување на финансиската писменост, поголема достапност на финансиските услуги и производи, адаптирана финансиска технологија, кон стратешки приод кон инклузијата, соработката и прибирањето информации, поврзувањето, следењето, корекцијата на состојбата и натамошно унапредување.

Стремежот на Народната банка за поголемо финансиско вклучување на ранливите категории лица се одрази со интензивно преземање активности во изминатите неколку години, согласно Стратегијата за финансиска едукација и финансиска инклузија 2021 - 2025, каде што се предвидени мерки за финансиска инклузија. Во Стратегијата јасно стои определбата на финансиските регулатори согласно која „Финансиската инклузија треба да им обезбеди соодветен пристап на физичките лица до различни видови финансиски производи и услуги, достапни на соодветен начин и под соодветни услови за сите заинтересирани лица.“

Ранливите категории граѓани се дел и од Циркуларот за заштита на потрошувачите корисници на финансиските услуги во банкарскиот сектор (2023). Циркуларот утврдува насоки и добри практики за заштита на потрошувачите, со посочување заштитата на потрошувачите да се зема предвид при носење деловни политики и одлуки, да се вложат напори за надминување на предизвиците со кои особено се соочуваат ранливите категории. Во Циркуларот експлицитно се потенцира: „При создавањето и спроведувањето на системот за заштита на потрошувачите, важно е да се земат предвид посебните предизвици со кои се соочуваат ранливите категории потрошувачи, поради ниското ниво на финансиска писменост и финансиска инклузија, презадолженоста, ниските приходи, или лицата кои се стари, со инвалидитет, мигрантите, малцинските групи и други.“

Инклузија на лицата со попреченост

Дел од ранливите групи граѓани кои во глобални рамки се оставени на маргините на финансискиот систем се и лицата со попреченост², лица кои имаат долгорочни физички, ментални, интелектуални или сензорни оштетувања кои во интеракција со различни бариери може да го попречат нивното целосно и ефективно учество во општеството на еднаква основа со другите.

Станува збор за значаен број на лица во светски рамки, како и кај нас. Според Светската здравствена организација³, дури 15% од светската популација се лица со попреченост, што е околу една милијарда лица. Од нив, само 5% имаат вродени попречености, преостанатите се здобиле со нив по игра на судбината, животот. Бројот на лицата со попреченост ќе се зголемува во иднина бидејќи е пропорционално врзан со староста, па оттука, зголемувањето на стареењето на населението влијае и врз зголемување на

² https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf

³ Светска здравствена организација (World Health Organization. 2011. World Report on Disability.) <https://iris.who.int/handle/10665/44575>

процентот на лицата со попреченост. Од вкупниот број лица со попреченост, дури 80% се во земјите во развој, 20% од сиромашните лица се лица со попреченост.

Според податоците од Државниот завод за статистика⁴, со пописот од 2021 година во нашата земја е евидентирано дека околу 5% од вкупното население се лица со попречености, што е околу 95.000 лица, а од нив 2,5% се над 65 години возраст.

Но, овој процент ги опфаќа само лицата со попреченост. Од финансиски аспект, преку финансиска инклузија помагаме и ги вклучуваме не само овие лица, туку и членовите на нивните семејства. Бидејќи економската состојба во која се наоѓаат лицата со попречености има влијание врз целото семејство.

Конкретни чекори за поддршка

Одејќи чекор понатаму, Народната банка преку Дирекцијата за заштита на потрошувачите и финансиска едукација, во првата половина на 2024 година спроведе Анкета на банките за добивање базични информации во однос на располагањето со акти во кои е регулиран пристапот до банкарските услуги на лицата со попреченост, со цел утврдување на степенот на заштита на лицата со попреченост и за преземање натамошни мерки насочени кон подобрување на состојбата и правата кои оваа група на граѓани треба да ги има при користењето на финансиските услуги.

Анализата на одговорите на Анкетата покажува дека делумно банките имаат донесено интерни акти кои се однесуваат на пристапот, а направиле и приспособување на инфраструктурата (банкомати, рампи, шалтери и сл.) за овозможување непречен пристап до финансиските услуги на лицата со попреченост. Додека во однос на посебни рекламни материјали, условите за кредитирање, како и финансиската едукација за лицата со попреченост, се забележува дека банките немаат донесено посебни акти и услови за лицата со попреченост.

Резултат од спроведената анкета на Народната банка се подготвените Насоки за поголемо вклучување на лицата со попреченост како потрошувачи во банкарскиот сектор. Покрај наодите од извршената анкета, Народната банка ги зеде предвид и препораките издадени од Македонската банкарска асоцијација.

Во Насоките на Народна банка се посочува на бариерите со кои се соочуваат лицата со попреченост во однос на користењето финансиски услуги и производи. Бариерите може да се класифицираат во неколку групи. Најпрвин, физички бариери кои се однесуваат на неможност за пристап со инвалидска количка и помагала, неприспособени банкомати, несоодветни шалтери, недостиг на едуциран кадар, неприспособени банкарски производи и услуги за лица со попреченост. Последица на технолошките бариери е дигитална исклученост поради неприменување технологии за поддршка.

⁴ Државен завод за статистика 2022 - [линк](https://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=89)
<https://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=89>

Имено, надминувањето на овие бариери подразбира овозможување на употреба на наменски алатки, на пример, читачи на екран, софтвери како Job Access with speech, Non Visual Desktop, Брајова тастатура кај банкоматите, зголемување на екран, пристапни банкомати со приспособена висина, гласовно водство, тактилни картички, пристапни веб и мобилни апликации (Web content accessibility guidelines), гласовни асистенти, онлајн обуки, едукативни апликации и слично. За лицата со попреченост и за нивната финансиска инклузија, од значење се информативни бариери кои се предизвикани поради недостиг и недоволна информираност на овие потрошувачи, немање финансиска едукација, недостиг на приспособени информации за финансиските производи и услуги, или соодветни канали за нив. Но, влијание на овие бариери има и недостигот на статистички податоци за да се идентификуваат потребите на лицата со попреченост, како и ефикасни инклузивни политики и програми, со мерки кои одговараат на потребите. Воедно, значајна бариера е и разликата во ставовите. Имено, оваа бариера создава стереотипи и заблуди за можностите на лицата со попреченост, дискриминаторски практики, негативен став, што може да има за последица исклученост и немање економски можности.

За надминување на бариерите, потребни се заштитни механизми. Пред сè, регулаторна рамка која резултира од дадените насоки за воспоставување интерни правила и стандарди за пристапот, вршење редовни процени за обезбедената пристапност, натамошно приспособување согласно потребите, натамошно следење на насоките и препораките од Народната банка. Понатаму, обезбедување финансиска едукација за лицата со попреченост, подигнување на свеста, достапни системи и ресурси за поддршка. Од значење е и обезбедувањето информации за лицата со попреченост во однос на каналот за поднесување приговор, доколку сметаат дека им се нарушени нивните права. Соодветен механизам за зајакнување на финансиската инклузија се и обучените вработени. За таа цел, потребно е да се креираат и спроведат програми за обука на персоналот, да се поттикнуваат и елаборираат најдобри практики за пристап на лицата со попреченост. При воспоставувањето на заштитните механизми, особено е корисно да се соработува со граѓански организации кои работат во сферата на заштита на правата на лицата со попреченост бидејќи се најдобар извор на сознанија за потребите, за креирање соодветни приспособувања на производите и услугите.

Финансиската инклузија е неопходен елемент за постигнување економски развој и социјална правда. Преку решавање на бариерите и воведување иновативни решенија, можеме да создадеме систем каде што секој граѓанин, без разлика на неговите индивидуални карактеристики, ќе има пристап до потребните финансиски алатки. Тоа не само што ќе ги подобри животните услови на најранливите групи, туку и ќе придонесе за посилна и поотпорна економија за сите. ■

Пишува:

Игор Кузевски,

Комисија за заштита на лични податоци,

овластено лице за заштита на личните податоци, НЛБ банка АД Скопје

„ОД КЛИК ДО ЗАГУБА ЗА МИГ“ Како измамниците ги злоупотребуваат нашите лични податоци

Во денешниот модерен, современ свет, во кој сè повеќе функционираме дигитално и во кој информациите се разменуваат практично инстантно, личните податоци сè повеќе претставуваат добро со најголема вредност. Ако се согласиме дека тоа е така, тогаш мора да прифатиме (но не треба да се согласиме) и дека тие истовремено претставуваат ранлив ресурс, кој е цел и „магнет“ за измамниците. Ова, исто така, се однесува и на банкарскиот сектор, каде што клиентите – субјекти на личните податоци – ги доверуваат своите најчувствителни информации. Од бројот на платежната сметка, до деталите за кредитните и платежните картички и матичниот број, овие информации секогаш (не само сега) биле цел на измамниците. Ако успеат да ги добијат, многу веројатно е дека ќе ги искористат за активности поврзани со финансиски и идентитетски измами. Но, за разлика од порано, различното „денес“ во однос на „вчера“ е во опасноста што само еден навидум обичен „клик“ на сомнителен линк на интернет може да го отвори патот за кражба на нашиот идентитет (анг. identity theft), нашите финансиски средства или, пак, нарушување на безбедноста на нашите лични податоци, а што секако ќе резултира со загрозување на нашата приватност. Оттука, особено во денешно време, ова ја прави заштитата на личните податоци од витална важност за секој поединец. Искуствата покажуваат дека иако институциите што ги обработуваат нашите податоци (банките, финансиските друштва, телефонските оператори, државните органи...) инвестираат значителни ресурси во напредни безбедносни информациски системи, нашата улога како субјекти на личните податоци во заштитата на нашите лични податоци е клучна, бидејќи ние сме де факто таканаречената прва линија на одбрана за своите лични податоци од сè понапредните сајбер-закани и измами.

Зошто нашите лични податоци воопшто, а особено тогаш кога се поврзуваат со банкарскиот сектор, се цел?

За измамниците, личните податоци претставуваат еден вид врата до неовластениот пристап кој ќе им овозможи преку кражба на нашиот идентитет да се обидат да извршат разни злоупотреби на нашите лични податоци, вклучувајќи и финансиски измами. Украдените податоци, како што се матичните броеви, броевите на платежните сметки, ПИН-кодовите, корисничките имиња и лозинки, може да се продаваат на црниот пазар (на пример, на dark web) или, пак, да се искористат за измамнички активности. Со доволно информации за нас, измамниците можат да се претстават како нас и наместо нас да склучуваат правни дела, но и да се обидат да отвораат, на пример, сметки или да аплицираат за кредити на

наше име, создавајќи ни притоа несомнено финансиски и правни проблеми. Ако нашите податоци се компромитирани, криминалците можат да ги заобиколат безбедносните мерки воспоставени од институциите и можат да добијат пристап до нашите информации (на пример, до нашите финансиски средства). Понекогаш, дури и делумни информации може да бидат доволни за измамниците да извршат фишинг-напади (анг. Phishing) преку кои ќе нè намамат да откриеме уште повеќе податоци.

Оттука, иако општо сите институции како контролори на личните податоци, а несомнено банките, вложуваат во зајакнување на безбедноста на своите информациски системи, вклучувајќи и обука на своите вработени, свесноста за постоењето на овие закани кај субјектите на личните податоци е клучна, бидејќи во поново време не контролорите на личните податоци, туку поединците најчесто се примарна цел на измамниците. Тие се првите и најзасегнатите во случај на сајбер-измами, а нападите најчесто се случуваат во суштина преку искористување (анг. exploit) на секојдневните човечки навики и поведение, третирајќи ги како слабост, односно ранливост на луѓето. Имено, во оваа област е најочигледно како сопственото (не)поведение и однесување на секој поединец, на одреден начин придонесува да (не) биде жртва на ваков вид сајбер-измами.

Во таа насока ќе дадеме неколку најчести светски примери на напади и методи кои се користат во случај кога субјектите на личните податоци се цел, односно се таргетирани:

1. Фишинг (анг. Phishing) и лажни пораки

Измамниците кај овие напади најчесто користат е-пошта, „Вибер“ или друг сличен вид комуникација, СМС-пораки, па дури и телефонски повици кои изгледаат навидум како легитимни. На пример, поединец може да добие порака со предупредување за наводна сомнителна активност на неговата сметка и следствено од него да се бара внесување и итна промена на неговите податоци за верификација на одреден линк. Притоа, за да ја направи оваа промена, поединецот најпрво се наведува да ги внесе своите тековни податоци. На овој начин, со само еден клик кој носи до одреден линк, измамниците можат да ги добијат бараните податоци и пристап до сметката на овој поединец, а притоа тој воопшто да не биде свесен дека се случило тоа сè до оној момент кога ќе забележи промена на салдото на неговата сметка, а тогаш е веќе предоцна.

2. Социјален инженеринг

Ва науката и практиката, во зависност од техниките што се користат, во основа постојат два вида социјален инженеринг – компјутерски и човечки базиран. Но, и на едниот и на другиот целта им е иста - преку манипулација со жртвата да се дојде до чувствителните податоци на поединецот кој е цел на нападот (на пример, неговото корисничко име и лозинката). Во практиката често се случува најпрво да се искористат податоците за одреден поединец кои се достапни за него на јавни профили на социјалните мрежи. На овој начин измамниците градат доверба со жртвата и потоа ја наведуваат (намамуваат) да сподели чувствителни информации или да активира трансакции без притоа да постои сомнеж кај неа. Исто така, чест пример е кога измамниците убедувачки настојуваат да се претстават во име на одреден контролор на личните податоци, на пример, банка и

да го намамат да ги сподели податоците за неговите корисничко име и лозинка заради некаков бенефит за клиентот.

3. Кражба на идентитет (анг. Identity Theft). Што се случува откако податоците ќе бидат неовластено добиени?

Откако измамниците ќе успеат со некоја од техниките да дојдат до податоците на поединецот, односно откако тие ќе бидат компромитирани, лажно претставувајќи се како жртвата, измамниците можат да ги искористат, на пример, за аплицирање за кредити или да направат други видови измами на име на жртвата, најчесто географски далеку од местото и државата на живеење на жртвата.

4. Недоволна заштита на податоците

Многу субјекти на личните податоци не користат доволно силни лозинки и избегнуваат повеќефакторска автентикација (MFA). Овие пропусти им го олеснуваат пристапот на измамниците. Причините за ова се повеќеслојни, а најчеста причина е ниското ниво на свест за овие закани.

Кои се последиците од злоупотребата на лични податоци?

Кога ќе се случи личните податоци да дојдат во погрешни раце, последиците можат да бидат сериозни. Од финансиски загуби каде што измамниците можат директно да ги украдат нашите средства од сметките, да направат нерегуларни трансакции или да ги злоупотребат кредитните картички, па до нарушена приватност каде што „протекувањето“ на личните податоци може да остави трајни последици. Жртвите на сајбер-измами, во случај кога станува збор за финансиска измама, често поминуваат низ долг процес за да ги повратат своите средства (ако воопшто успеат во тоа), а последиците од нарушената приватност се нешто што тешко може да се измери, сè до оној момент кога тоа ќе го почувствуваме на своја кожа, односно тогаш кога ние лично ќе искусиме да бидеме жртва на злоупотреба на нашите лични податоци.

Што можеме да направиме сами за да се заштитиме?

Сопствената заштита во вакви случаи е од суштинско значење. Најлошо е ако велиме дека ова не може да ми се случи мене. Затоа, во продолжение ќе споделиме неколку практични чекори кои може сами да ги направиме:

1. Внимателност со комуникациите

Треба да сме свесни дека никој, а особено банките никогаш нема да побараат да споделиме доверливи информации како што се, на пример, лозинките или ПИН-кодови преку е-пошта, „Вибер“ или телефон. Лозинката во суштина е информација што ја знае само еден поединец – секој својата. Оној момент кога лозинката ќе биде споделена со друг, таа го губи своето основно обележје на лозинка и де факто престанува да биде лозинка, иако по навика и понатаму ја ословуваме како лозинка. Секогаш треба да ја проверуваме автентичноста на пораките пред да кликнеме на одреден линк, особено тогаш кога ваквата

комуникација не е започната на наша иницијатива, а уште повеќе ако во ваков случај се бара да споделиме свои податоци.

2. Користење повеќефакторска верификација/автентикација (анг. MFA – Multi-factor authentication):

Оваа дополнителна мерка е клучна за спречување неовластен пристап до нашите податоци (на пример, до банкарските сметки). Контролорите на личните податоци посветуваат сè повеќе внимание и инвестираат ресурси во обезбедување сигурна автентикација. Овој тренд треба да го следиме и применуваме и ние како субјекти на личните податоци бидејќи, на крајот на краиштата, станува збор за нашата приватност.

3. Заштита на лозинките:

Треба да користиме силни и засебни лозинки за секоја апликација или веб-страница. Лозинките треба да бидат информација која не се поврзува со нас ниту директно ниту индиректно и НИКОГАШ и со НИКОГО не треба да ја споделуваме. Ако од која било причина лозинката биде компромитирана, ВЕДНАШ треба да ја промениме.

4. Ограничување на споделувањето информации онлајн:

Најдобар начин да се заштитиме себеси е да споделуваме што помалку лични информации за нас на јавните мрежи и платформи. Измамниците често ги користат токму овие информации за да креираат убедливи фишинг-пораки.

Зошто заштитата на личните податоци е нашата прва линија на одбрана?

Како што започнавме на почетокот, уште еднаш ќе нагласиме дека во дигиталната ера, борбата и стремежот за безбедност на податоците е постојана. Додека компаниите и институциите, а банките би рекол задолжително, од една страна, секогаш ќе се стремат да применуваат најсовремени технолошки решенија (state-of-the-art-technology) за да ги заштитат податоците на своите клиенти, многу е важно да разбереме дека, од друга страна, нашите активности и нивото на свесност се исто толку, ако не и поважни. Ние, субјектите на личните податоци, сме на првата линија на одбрана за своите лични податоци, во кои спаѓаат и финансиските, против компјутерските измами. Нашата свесност и проактивност во заштитата на личните податоци се од витално значење бидејќи за да се спречи измама или злоупотреба на нашите лични податоци, контролорите и ние поединците мора да работиме заедно – контролорите преку обезбедување најсовремени безбедносни информациски системи, а ние преку внимателност и информираност. Со информираност и разбирање на ризиците, со користење современи алатки (кои често ги нудат и самите контролори) и одржување добри практики, можеме да изградиме цврста заедничка одбрана од потенцијалните закани.

Да запомниме - еден небрежен клик може да доведе до сериозни последици, пред сè, за нас. Затоа, секој поединец, секој клиент, секој субјект на личните податоци едноставно мора да биде свесен и проактивен во заштитата на своите податоци, а со тоа и на својата приватност. ■

Пишува:

Владимир Ѓуровски,

Комисија за ЕСГ,

директор на Дирекција за контрола на кредитен ризик и капитал, Стопанска банка АД Скопје

Зголемената важност за известувањата за ЕСГ и ризикот од еколошка манипулација (анг. Greenwashing)

Ризиците од климатските промени, социјалните аспекти, како и ризиците од корпоративното управување стануваат сè поважни во секојдневното функционирање како на компаниите така и на населението. Оттаму произлегуваат и зголемените барања и очекувања од компаниите за навремено, точно и структурирано известување поврзано со еколошките, социјалните и управувачките ризици (ЕСГ). Преку известувањето за ЕСГ, инвеститорите, засегнатите страни и клиентите на компаниите можат да го оценат нивното влијание врз опкружувањето, животната средина, вработените, клиентите, како и да го оценат корпоративното управување на таа компанија.

Иако важноста на ЕСГ-ризиците во последно време е сè понагласена, а во таа насока и важноста за компаниите да се водат и да ги почитуваат принципите за добро управување, намалено штетно влијание врз животната средина и околината, почитување на правата на вработените, како и соодветно да известуваат за нив, сепак, известувањето поврзано со ЕСГ ги има своите почетоци уште од 60-тите и 70-тите години, кога компаниите почнале да ги прифаќаат принципите за корпоративна општествена одговорност (Corporate Social Responsibility-CSR), на доброволна основа, неформално и без стандардизиран пристап, главно насочен кон човековите права.

Со сè поголемиот фокус кон овие прашања во 80-тите и 90-тите години од минатиот век, Обединетите нации го ставаат во фокус концептот на одржлив развој, со што во 1992 година Програмата за животна средина на Обединетите нации (UNEP) ја објави Изјавата за посветеност на финансиските институции за одржлив развој, како и Рамковна конвенција на Обединетите нации за климатски промени.

Терминот ЕСГ првпат се појавува во извештајот насловен „Кој се грижи, победува“, објавен во 2004 година под водство на Обединетите нации во рамките на UN Global Compact. Иако публикациите за нефинансиско известување поврзано со ЕСГ започнале како доброволни и ад хок известувања, со текот на времето тие стануваат сè поструктурирани и соодветно регулирани. Согласно анкетата на KPMG од 2024 (KPMG Survey of Sustainability Reporting 2024), известувањето за одржливост стана дел од редовното работење на речиси сите најголеми 250 компании во светот.

Како дел од програмите за ЕСГ, компаниите користат рамки за известување за ЕСГ каде што јавно објавуваат информации за влијанието на нивното работење врз животната средина, општеството, етичките перформанси и нивните политики за внатрешно управување. Целта на овие рамки за известување е да се даде целокупен поглед на иницијативите за ЕСГ на компаниите на сите заинтересирани страни, како што се инвеститорите, вработените, клиентите и регулаторните тела. Сè повеќе овие рамки за известување преминуваат од доброволни во задолжителни во зависност од регулативите, различните јурисдикции, големината на самите компании, котирањето на берзите и сл.

Неколку од најзастапените известувања во глобални рамки се: IFRS Sustainability Disclosure Standards развиена од International Sustainability Standards Board (ISSB), CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive) на Европската Унија, Иницијативата за глобално известување - GRI Standards (Global Reporting Initiative), SASB (Standards Sustainability Accounting Standards Board), TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures), SFDR (The Sustainable Finance Disclosure Regulation) и други.

IFRS-стандардите се развиени од ISSB и се базирани на постојните SASB-стандарди, TCFD чии препораки се инкорпорирани во IFRS. IFRS 1 меѓународните стандарди за објавување информации поврзани со ризици и можностите за одржливост стапуваат во сила за годишни извештаи кои започнуваат на или по 1.1.2024, додека IFRS 2 стандардите за објавување специфични информации поврзани со климата стапуваат во сила за годишни извештаи кои започнуваат на или по 1.1.2025 година.

Од аспект на локалната регулатива во поглед на известувањето за ЕСГ, банките во Република Северна Македонија, почнувајќи од 1.1.2026, се должни да објавуваат податоци и информации за изложеноста на ризиците поврзани со климатските промени, кои вклучуваат податоци и информации за активностите и начинот на кој банката го има предвид влијанието на овие ризици врз управувањето со преостанатите ризици, за учеството на зелените кредити во вкупното кредитно портфолио на банката, како и податоци и информации за ризикот од загуби на банката кои можат да настанат како резултат на тековните или идните влијанија на еколошките, социјалните и управувачките фактори врз нејзините клиенти или нејзините вложувања¹. Исто така, во делот на управувањето со ризиците, од 1.1.2025 банките се должни да воспостават и да применуваат политика за начинот на кој го имаат предвид влијанието на ризиците поврзани со климатските промени при управувањето со кредитниот ризик². Треба да се потенцира и заложбата на Народната банка на Република Северна Македонија, која во текот на 2023 издаде 2 многу важни и сеопфатни документи³ со кои го трасира патот на финансиските институции за важноста на ЕСГ во финансискиот и во реалниот сектор.

¹ Одлука за објавување извештаи и податоци од страна на банките („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 36/23 и бр. 179/24)

² Одлука за методологија за управување со кредитниот ризик („Службен весник на Република Северна Македонија“, бр. 57/23 и бр. 27/24)

³ Насоки за начинот на управување со ризиците поврзани со климатските промени и Среднорочниот план на активностите на Народната банка во доменот на управување со ризиците поврзани со климатските промени за периодот 2023 - 2025 година

Под притисок на конкуренцијата и пазарот, барањата за одржливост од страна на клиентите, инвеститорите и регулаторите, понекогаш и интерни притисоци, а со цел да овозможат пристап до поволни услови за финансирање, конкурентска предност, регулаторна усогласеност и сл., компаниите може да подлежат кон примена на еколошка манипулација. Еколошка манипулација (англ. greenwashing) значи погрешно или неточно информирање на доверителите, инвеститорите и другите економски субјекти дека прибраните средства за финансирање или производот или услугата што ги нуди одреден субјект имаат позитивно влијание врз животната средина, а со цел субјектот да ја прошири листата на инвеститори, доверители или потрошувачи или да овозможи пристап до подобри услови за финансирање.⁴

Еден од најпознатите примери за еколошка манипулација (greenwashing) е скандалот Дизелгејт на „Фолксваген“, каде што компанијата ги карактеризирала своите возила дека имаат ниска емисија на штетни издувни гасови, а всушност возилата биле опремени со софтвер кој ги манипулирал податоците за издувни гасови, прикажувајќи пониско загадување од реалното. Дизелгејт скандалот довел до милионски казни за компанијата, губење на довербата на клиентите, како и голема репуџациска штета.

Во светот има и други вакви примери на големи компании кои потклезнале на предизвиците и извршиле еколошка манипулација, декларирајќи се како еколошки или одржливи, а реално само многу мал дел се еколошки, а доминантниот дел не соодветствува со таквите тврдења.

Компаниите во своите извештаи може да објават погрешни податоци за ЕСГ (greenwashing), а како главни причини се барањата на клиентите за одржливост, притисок од конкуренцијата, очекувањата на инвеститорите, недостиг на експертиза, но и недостиг на регулатива и неконзистентни стандарди за известување, погрешни метрики и алатки за известување. Поради ова, континуирано мора да се работи на стандардизирање на извештаите и континуирана контрола на податоците.

ЕСГ-известувањето не е цел само по себе, ниту само регулаторна обврска која треба да се исполни. Суштината е каков свет сакаме да им оставиме на нашите деца и на нашите поколенија. Суштината е навистина да направиме нешто што ќе го намали штетното влијание од бизнис-активностите врз околината и врз природата, нешто што ќе ја подобри благосостојбата на вработените и клиентите, а сепак ќе им донесе поврат на инвеститорите.

Како што вели една стара изрека:

„Ние не ја наследуваме Земјата од нашите предци, ние ја позајмуваме од нашите деца“. ■

⁴ Насоки за начинот на управување со ризиците поврзани со климатските промени-НБРСМ

Пишува:

Киро Чадиловски,

Комисија за платежни картички и дигитално банкарство,

директор на Дирекција за банкарски картички и платежни сметки, Комерцијална банка АД Скопје

Иднината на дигиталните плаќања

Во ерата на брзи технолошки иновации, дигиталните плаќања и платежните картички доживуваат драматична трансформација. Додека некогаш беа едноставно средство за купување, денес тие стануваат основа за персонализирани финансиски решенија, зголемена безбедност и интеграција со новите технологии. Вештачката интелигенција и машинското учење овозможуваат напредна анализа на податоци, што е клучно за предвидување на финансиските потреби на клиентите. Преку овие технологии, платежните системи стануваат поаметни, идентификувајќи сомнителни активности и намалувајќи го ризикот од измами. Безбедноста е главна грижа кај дигиталните плаќања. Технологиите како отпечаток од прст, скенирање на лице и гласовна автентикација ги заменуваат традиционалните ПИН-кодови. Овие решенија не само што ја зголемуваат сигурноста, туку и го поедноставуваат процесот на плаќање. IoT (Internet of things) создава екосистем каде што уредите, од паметни часовници до домашни асистенти, можат да вршат плаќања. Оваа интеграција овозможува брзи, "hands-free" трансакции кои ги надминуваат традиционалните методи. Паралелно со тоа, финтек-компаниите и традиционалните банки сè почесто соработуваат за да понудат хибридни решенија. Оваа синергија го забрзува развојот на иновативни производи, како што се виртуелните картички, дигиталните паричници и мултивалутните сметки.

Користењето големи податоци овозможува креирање услуги кои се целосно адаптирани на индивидуалните потреби на корисниците. Од автоматизирани штедни планови до препораки за инвестирање, платежните картички стануваат алатки за управување со личните финансии. Модерните дигитални паричници и апликации

за управување со картички нудат лесен и интуитивен интерфејс, со што корисниците добиваат брз пристап до своите средства и услуги. Функции како известувања во реално време и финансиско планирање се стандард во новите решенија. Гласовните асистенти како Alexa и Google Assistant веќе се користат за иницирање плаќања. Оваа технологија ветува дека ќе овозможи уште поголема практичност за корисниците во блиска иднина.

Со растот на дигиталните плаќања, ризикот од хакерски напади и измами е сè поголем. Затоа, инвестициите во безбедносни технологии и образованието на корисниците ќе бидат клучни. Иако дигиталните плаќања се во подем, многу заедници сè уште немаат пристап до основни финансиски услуги. Решенијата што ќе ја намалат оваа нееднаквост ќе имаат огромно влијание. Дигиталните плаќања можат да придонесат за одржливо општество преку намалување на употребата на хартиени пари и поддршка на зелени иницијативи. Трговските компании, исто така, ги препознаваат придобивките од дигиталните решенија, интегрирајќи ги со своите системи за побрза обработка на трансакции и подобрување на логистичките процеси.

Во новиот екосистем за дигитални плаќања, сложеноста драматично се зголемува. Овој екосистем вклучува различни чинители, како што се банки, финтек-компаниии, регулаторни тела, добавувачи на технологија и трговци. Секој од нив има своја улога во креирањето и одржувањето безбедни, ефикасни и кориснички ориентирани решенија. Интеграцијата на различни платформи и системи бара конзистентна соработка и високо ниво на техничка експертиза. Истовремено,

крајните корисници очекуваат беспрекорно искуство без компликации. Регулаторната рамка игра критична улога во обезбедувањето на довербата и безбедноста на новиот екосистем. Таа мора да ги балансира иновациите со заштитата на корисниците и спречувањето злоупотреби.

Притоа, потребна е и значајна трансформација на корпоративната култура кај давателите на платежни услуги и кај регулаторните тела. За давателите на услуги, дигитализацијата бара флексибилност, брза адаптација на нови технологии и партнерства со различни иноватори. Од друга страна, регулаторите мора да покажат отвореност и да ги разберат предизвиците и придобивките од новите дигитални стандарди. Важно е регулаторите да ја разберат потребата за поддршка на банките бидејќи дигитализацијата директно придонесува за намалување на протокот на готовина во оптек. Ова, пак, создава позитивно влијание врз намалувањето на сивата економија, што е особено значајно во земји каде што економиите за дигитални плаќања сè уште се во развој. Кога паричните текови стануваат видливи и лесно следливи, економските активности стануваат потранспарентни, со што се зголемува довербата на инвеститорите и јавноста. Иднината на дигиталните плаќања подразбира и зголемено фокусирање на инклузивноста. Потребно е да се создадат решенија кои ќе бидат достапни за популации кои се маргинализирани или немаат пристап до традиционални финансиски услуги. Ова бара креативност и вложување во инфраструктура која ќе обезбеди финансиска инклузија на глобално ниво.

Еден важен аспект е психолошкото влијание на дигиталните плаќања врз корисниците. Со дигитализацијата, потрошувачите имаат чувство на „невидливо трошење“, што може да резултира со поголема склоност кон импулсивни купувања. Отсуството на физички контакт со готовина го менува начинот на кој луѓето го перципираат вреднувањето на парите, што отвора потреба за едукативни иницијативи за финансиска писменост. Дополнително, дигитализацијата ја намалува бариерата за потрошувачки одлуки,

што, иако придонесува за економски раст, може да создаде долгови кај непромислени потрошувачи.

Од социјален аспект, дигиталните плаќања го менуваат начинот на интеракција меѓу луѓето, особено во општества каде што готовината е длабоко вкоренета. Во земјите во развој, дигитализацијата на плаќањата често наидува на отпор поради културни навики и недоверба кон технологијата. Ова наметнува потреба од изградба на доверба преку транспарентни практики и обуки, кои ќе ја олеснат транзицијата. Социо-економските придобивки, како што се зголемената ефикасност и можноста за следење на финансиските текови, можат значително да ги надминат овие предизвици ако се спроведат со соодветна стратегија.

Дополнително, се појавуваат ризици од монополизација во секторот за дигитални плаќања. Големите технолошки компании, со нивната инфраструктура и ресурси, имаат можност да доминираат на пазарот, што може да резултира со намалена конкуренција и повисоки трошоци за корисниците. Ова е особено важно за регулаторите, кои треба да осигурат дека дигиталниот екосистем останува фер, транспарентен и отворен за иновации од помали компании. Со поставување рамка што ги поддржува стартапите и ја стимулира конкуренцијата, може да се обезбеди динамичен и одржлив пазар на дигитални плаќања.

Само со таква соработка и стратегиски насочен развој, можно е да се обезбеди соодветна рамка што ќе овозможи балансиран раст и заштита во дигиталниот свет. Иднината на дигиталните плаќања и платежните картички е ветувачка и исполнета со можности. Преку имплементација на нови технологии, адаптирање на регулаторната рамка и фокусирање на корисничкото искуство, банките и финтек-компаниите можат да креираат екосистем што ќе биде од корист за сите. Овој развој бара постојана иновација и соработка, но резултатите ветуваат значително подобрување на финансиските услуги за корисниците на глобално ниво. ■

ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ НА ОБЕДИНЕТЕ НАЦИИ (УНДП)

Зелен финансиски инструмент: Пат до почист воздух и климатска акција

Програмата „Зелен финансиски инструмент за подобрување на квалитетот на воздухот и борба со климатските промени во Северна Македонија“ (Green Finance Facility) обезбедува пристап до поволни финансиски средства и техничка помош за мали и средни претпријатија (МСПја) и недоволно опслужени домаќинства - за инвестиции во обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност.

Со поддршка на инвестиции во обновлива енергија и енергетска ефикасност, Програмата има цел да придонесе кон зелената транзиција и подобрување на квалитетот на воздухот на патот кон одржлива иднина на земјата.

СОРАБОТКА СО

Што нуди Зелениот финансиски инструмент (ЗФИ)

ЗФИ поддржува домаќинства од недоволно опслужени целни групи и мали и средни претпријатија (МСПја) за нивна инвестиција и употреба на обновлива енергија и енергетски ефикасни решенија во својот дом, односно бизнис. Планирано е да се поддржат 105 МСПја и 650 домаќинства, со очекувани еколошки, енергетски и економски придобивки како намалување на емисиите на стакленички гасови, поголем капацитет за производство на обновлива енергија, заштеди во потрошувачката на електрична енергија и поголем капацитет и знаење за планирање и реализација на инвестиции во обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност.

Како функционира

Зелениот финансиски инструмент обезбедува поволни наменски кредити преку локални финансиски институции (моментално 5 банки и една лизинг-компанија), пред сè, за домаќинства водени од жени и самохрани родители, како и Роми, домаќинства со лице/а со попреченост, вработени погодени од ковид-19, приматели на дознаки и повратници од странство.

За поттик на интересот и инвестициите, ЗФИ нуди и техничка помош и грантови на база на успешност - за успешно завршен и верификуван проект.

За МСПја, грантот се движи од 5% за енергетска ефикасност и 10% за обновливи извори и комбинација со енергетска ефикасност. За домаќинствата од целните групи, грантот базиран на успешност изнесува 30% од вредноста на главнината за завршена и верификувана инвестиција во обновливи извори на енергија и енергетска ефикасност.

Техничка помош и вклученост на заедницата

Техничката помош и вклученоста на заедницата се битни компоненти на ЗФИ. Програмата обезбедува обуки за кредитните референти во партнерските финансиски институции, локални чинители, како и поддршка за заинтересирани МСПја, домаќинства и локални заедници. Техничката помош е бесплатна за корисниците и се обезбедува преку експерти-проектни консултанти и алатката Технолошки селектор, [достапна онлајн](#). Овој сеопфатен пристап овозможува добро информирање на целните групи за можностите и придобивките преку Програмата.

Гордана Поповиќ Фридман,
проектна менаџерка

Клучни партнери и корисници

Програмата е поддржана од Заедничкиот фонд за Целите за одржлив развој на Обединетите нации (United Nations Joint SDG Fund) и Владата на Република Северна Македонија и претставува партнерство помеѓу Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП), Владата на Република Северна Македонија, Европската банка за обнова и развој (ЕБОР), Меѓународната организација за миграции (ИОМ), Економската комисија за Европа на Обединетите нации (УНЕЦЕ) и локални финансиски институции. Главните корисници се МСПја и недоволно опслужени домаќинства, особено што се водени од жена, самохрани родители, домаќинства со лица со попреченост, Роми, вработени погодени од ковид-19 како и приматели на дознаки и повратници од странство.

Од почетокот на 2024 година, кога ЗФИ стана достапен, досега се поддржани над 50 мали и средни компании, како и домаќинства од целните групи во нивни инвестиции во фотоволтаици /фотонапонски системи, топлински пумпи, енергетски ефикасни системи за ладење, изолација на фасади, покриви и прозорци.

Компаниите-корисници доаѓаат од различни сектори, како транспорт и логистика, енергетика, медицински услуги, малопродажба, производство и земјоделство. Физички лица-корисници се од целните групи на домаќинства водени од жена, домаќинства со лице со попреченост, самохрани родители, приматели на дознаки и повратници од странство.

Можностите и резултатите преку Програмата беа претставени на Годишниот настан кој се одржа на 16.12.2024 во „Холидеј ин“ во Скопје и на кој учествуваа високи претставници и програмски партнери од Владата, Обединетите нации, ЕБОР, како и од приватниот и невладиниот сектор во земјата.

На настанот беа потпишани договори со две финансиски институции, имено Комерцијална банка А.Д. Скопје и ТТК Банка А.Д. Скопје за учество во Програмата во која досега учествуваат и Шпаркасе банка А.Д. Скопје, Прокредит банка, Шпаркасе лизинг и Силк роуд банка А.Д. Скопје.

Соопштение и фотографии од Годишниот настан се достапни на страниците на UNDP MK и UN_MK на социјалните медиуми.

Повеќе информации се достапни на следнава е-адреса: gff@undp.mk или онлајн на следниве страници:

[UNDP North Macedonia](#)

[United Nations Joint SDG Fund](#)

[UNECE](#). ■

**РЕАЛИЗИРАНИ
АКТИВНОСТИ****ОДБЕЛЕЖАНА 100-ГОДИШНИНАТА
НА СВЕТСКИОТ ДЕН НА ШТЕДЕЊЕТО**

■ Традиционално, Македонската банкарска асоцијација во соработка со Фондот за осигурување на депозити организира настан по повод Светскиот ден на штедењето – 31 Октомври.

[Прочитај повеќе...](#)

**ПРИЗНАНИЕ НА ПРОФ. Д-Р
ЉУБЕ ТРПЕСКИ ЗА НЕГОВАТА
ИСКЛУЧИТЕЛНА УЛОГА
ПРИ ОСНОВАЊЕТО НА
ШТЕДИЛНИЦА ФУЛМ**

■ Во пресрет на Меѓународниот ден на штедење, се одржа свечен настан за поставување портрет во чест на проф. д-р Љубе Трпески, гувернер на Народната банка на Република Македонија во период од 1997 до 2004 година, како признание за неговата исклучителна улога при основањето на штедилница ФУЛМ.

**ПРЕТСЕДАТЕЛКАТА НА МБА ГОВОРНИК НА
ПАНЕЛОТ ЗА ФИНАНСИСКА ИНКЛУЗИЈА И
ИНОВАЦИИ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА НА IMPACT
BUCHAREST КОНФЕРЕНЦИЈАТА ВО РОМАНИЈА**

■ На 23 и 24 октомври 2024 година, во организација на Impact Bucharest се одржа конференција на која како панелист учествуваше претседателката на Македонската банкарска асоцијација, д-р Маја Стевкова Штеријева.

[Прочитај повеќе...](#)

**ПРОДЛАБОЧУВАЊЕ НА
СОРАБОТКАТА: МАКЕДОНСКАТА
БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА И
ФОНДОТ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ НА
ДЕПОЗИТИ ОДРЖАА СРЕДБА ВО
ПРЕСРЕТ НА СВЕТСКИОТ ДЕН НА
ШТЕДЕЊЕТО**

■ Во рамките на Месецот на штедењето и во пресрет на Светскиот ден на штедењето, кој се одбележува на 31 Октомври, на 18 октомври 2024 година, во просториите на Македонската банкарска асоцијација се одржа средба на високи претставници на Македонската банкарска асоцијација и на Фондот за осигурување на депозити.

[Прочитај повеќе...](#)

**Д-Р МАЈА СТЕВКОВА ШТЕРИЈЕВА,
УЧЕСНИК И ГОВОРНИК НА
НАСТАНОТ „НЕВИДЛИВИ МЕЃУ
НАЈРАНЛИВИТЕ: ПРЕДИЗВИЦИ
ЗА ВОЗРАСНИТЕ ЖЕНИ ВО
ОПШТЕСТВОТО“**

[Прочитај повеќе...](#)

**СРЕДБА СО ПРЕТСТАВНИЦИ НА
МЕЃУНАРОДНАТА ФИНАНСИСКА
КОРПОРАЦИЈА (ИФЦ)**

[Прочитај повеќе...](#)

**НАРОДНАТА БАНКА СЕ ЗАЛАГА
ЗА ФИНАНСИСКА ВКЛУЧЕНОСТ
НА ЛИЦАТА СО ПОПРЕЧЕНОСТ:
ПОДГОТВЕНИ СЕ НАСОКИ ЗА
БАНКИТЕ И БРОШУРА ЗА ЛИЦАТА
СО ОШТЕТЕН ВИД**

[Прочитај повеќе...](#)

ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ

Презентација на MiCres проектот пред банкарската и академската заедница

■ На Светскиот ден на штедењето, 31 Октомври, Македонската банкарска асоцијација имаше задоволство да биде домаќин на претставници од тимот на проектот MiCres – г-ѓа Фатма Диркес, потпретседател на Frankfurt School of Finance & Management и претседател на European Banking & Financial Services Training Association (EBTN), и г-ѓа Катја Герц, директор на проектот MiCres.

[Прочитај повеќе...](#)

Одржана презентација на тема „Осигурување на побарувања и факторинг“ во организација на Комисијата за документарно работење

[Прочитај повеќе...](#)

МОН и Македонската банкарска асоцијација ќе работат на унапредување на финансиската едукација на учениците

■ Министерката за образование и наука Весна Јаневска денеска оствари средба со Милена Перчинкова, извршен секретар на Македонската банкарска асоцијација, и д-р Беркан Имери, член на Комитетот за едукација при МБА, на која се дискутираше за продлабочување на соработката за унапредување на образованието за финансиска писменост на учениците.

[Прочитај повеќе...](#)

„Зелен финансиски инструмент за подобрување на квалитетот на воздухот и борба со климатските промени во Република Северна Македонија“ во организација на Одделението за едукација при МБА и Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП)

[Прочитај повеќе...](#)

КОРИСНИ ЛИНКОВИ

НАРОДНА БАНКА
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА

<https://www.nbrm.mk/>

МИНИСТЕРСТВО
ЗА ФИНАНСИИ

<https://finance.gov.mk/>

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД
ВРЕДНОСТ НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

<https://www.sec.gov.mk/>

МАКЕДОНСКА БЕРЗА

<https://www.mse.mk/>

ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР
НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

<http://www.cdhv.mk/>

=====

АСОЦИЈАЦИЈА
ЗА Е-ТРГОВИЈА НА
МАКЕДОНИЈА

<https://ecommerce.mk/>

ОРГАНИЗАЦИЈА
НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА
МАКЕДОНИЈА

<https://opm.org.mk/>

=====

ЕВРОПСКА БАНКАРСКА
ФЕДЕРАЦИЈА / EBF-
EUROPEAN BANKING FED-
ERATION

<https://www.ebf.eu/>

БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА
НА ЦЕНТРАЛНА И ИСТОЧНА
ЕВРОПА / BACEE -

BANKING ASSOCIATION FOR
CENTRAL AND
EASTERN EUROPE

<https://bacee.hu/>

*Ставовите искажани во овој билтен се лични ставови на авторите. МБА не презема никаква одговорност за веродостојноста и оригиналноста на доставените текстови.

Издава:

Здружение за остварување на заеднички интереси на банките и унапредување на нивното работење МАКЕДОНСКА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА Скопје

Главен и одговорен уредник:
Милена Перчинкова,
извршен секретар

Лектор:
Ивана Кузманоска

МБА Е-билтен,
27.12.2024

ISSN 2671-3772

Декември
2024

#16